

Mor fortæller om dengang, hun
BLEV BÅRET OVER KONGEÅEN
på ryggen af en tysk underofficer fra Elsass

AF ANKER NØRGAARD

Mor: *Christine Sørine Nørgaard, født Holm (født 1889 i Skrydstrup – død 1974 i Vojens)*

Far: *Peter Jørgensen Nørgaard (født 1886 i Arnitlund – død 1963 i Sommersted)*

Tre brødre i felten. Fra venstre: Peter, Anton og Markus Nørgaard, fotograferet 1916

Det er snart 53 år siden de dramatiske begivenheder fandt sted, som her skal genfortælles, og nu snakkes der ikke så meget derom som dengang, da vi var børn, i årene lige efter genforeningen.

Men det sker dog, når familien er samlet, at talen falder på dengang, da far, Peter Nørgaard fra Arnitlund, og hans to yngre brødre Anton (nu Vedsted) og Markus (nu Mølby) var med i krigen på fronterne i Øst og Vest. Da de tre brødre fandt, at kejseren nu havde fået, hvad hans var, gik de over grænsen til Danmark. Først de to yngste. Så far og derefter mor, der kom ud for en dramatisk rejse. Hun var 19 timer undervejs fra Arnitlund, inden hun nåede Vamdrup efter at

være blevet båret over Kongeåen på ryggen af en tysk underofficer, der var fra Elsass og derfor ikke havde mere til overs for tyskerne end sønderjyderne hvilket var såre lidet.

Jeg bad mor, Christine Nørgaard, fortælle historien endnu engang. Og da vi sad og lyttede til hende i hendes hyggelige stue på De gamles Hjem i Vojens, blev vore barndomserindringer også levende påny, erindringerne fra de lange vinteraftener i stuen derhjemme i Skrydstrup, når naboer eller familie var på besøg, og talen altid faldt på begivenhederne under den dengang lige overståede første verdenskrig.

Men lad mor fortælle, som kun hun kan det:

Christine Nørgaard fortæller om de dramatiske begivenheder for snart 53 år siden.

Skulle arresteres og føres til Flensborg

Onkel Markus og onkel Anton var allerede gået over grænsen, da de var hjemme på orlov fra henholdsvis Rusland og Frankrig (*formentlig august 1917*). Far havde også været hjemme, men var taget til Frankrig igen. Og nu kunne jeg ikke få ham hjem på orlov mere, selv om jeg var syg. Han var jo, sagde myndighederne, "Führer der jung-dânischen Partei" og som følge deraf »ikke pålidelig«. Så tog jeg, som så mange andre, til Haderslev, direkte til landråden "von Loew". Jeg fortalte ham det hele, som det var, og påpegede, at far havde gjort sin pligt som tysk soldat. Von Loew var en god mand, og han skaffede far hjem.

Og så gik far over grænsen ude ved Aarupgaard natten før han skulle være rejst tilbage til Frankrig. Det gik godt, og han kom tidligt om morgenen i fuld udrustning marcherende ind i Ribe.

Selv ville jeg bagefter, for rømningsmænds koner blev ofte sat i undersøgelsesarrest i Flensborg, hvis myndighederne mente at kunne bevise, at de stod bag deres mænds flugt. Fars kusine, en af Poulser'erne fra Høgelund, havde således en meget streng tid, før hun slap ud fra arresten i Flensborg. Vor nabo Niels Clausen i Arnitlund, havde forbindelse med en tysk

underofficer, der var depotbestyrer for grænsevagt-afdelingen, der lå i Lintrup. Han var fra Elsass og fransksindet og han hjalp gladelig alle over mod til gengæld at få lidt madvarer, som han sendte hjem til sine sultende pårørende i Düsseldorf.

Jeg havde ingen ro på mig, og en tidlig morgen gik jeg bag ud af gården over til Niels Clausens, og det var godt det samme, at jeg var kommet af sted, for få timer senere mødte tre soldater med opplantet bajonet frem fra garnisonen i Flensborg. De skulle spørge efter far og hans to brødre og da de jo ikke var til stede, spurgte de efter mig. Bedstemor (fars mor "*Anna Marie Nørgaard*") sagde, at jeg var taget til Haderslev, men det tog de ikke for gode varer.

- Mærkeligt, mente de, at nogen ville løbe fra så dejlig en gård, for nu kunne de jo aldrig komme hjem mere. Bedstemor oplyste dem imidlertid om, at gården var hendes og så fik de en god madpakke og drog af sted igen til toget i Over Jerstal.

Til fods mod grænsen

Men jeg skulle jo væk, og samme eftermiddag tog jeg af sted sammen med Niels Clausens 15-årige datter Anna, der forøvrigt nu er gift med skomagermester Nis Foder, Vedsted. Vi gik til Vojens og tog med toget, amtsbanen, mod vest og ville til Rødding. Men i toget var der flere, der kendte os, og de snakkede ligeud om, hvorvidt vi skulle »over« i nat, om vi skulle »ud at vade i Kongeåen « o. s. v., og efterhånden blev jeg så nervøs, at vi stod af toget, inden vi nåede Gram, og så gik vi til fods mod Rødding. Det var i september 1917, det øsregnede, og efterhånden blev vi trætte. En kuffert, jeg havde med, lod jeg ligge i vejgrøften, mine støvler tog jeg i hånden, og så travede vi videre. –

Langt om længe nåede vi Rødding, men der var jo langt til Lintrup endnu. Heldigvis kom vi op at køre med en landmand, der drog samme vej med en stor kassevogn. Det sidste stykke vej måtte vi gå igen, og endelig hen imod aften nåede vi Lintrup, gennemvåde og forkomne. Anna, der kun skulle over for at se til familien i Vamdrup, var ikke så forknytt som jeg. Hun vidste, at underofficeren logerede på Lintrup kro, og derhen styrede vi vore skridt. Han sad også ganske rigtigt inde i skænkestuen og spillede kort, og da han så os (han kendte Jo Anna) var han straks klar over situationen, rejste sig, omfavnede Anna og udbrød: Nej, kommer du endelig, lille søster. Hvor har Jeg ventet på dig ...

Båret over Kongeåen

Ventetiden, til vi kunne komme over grænsen, var uendelig lang, syntes jeg. Vi begav os, da det var blevet mørkt nordpå mod Kongeåen, og her havde underofficeren sit »hovedkvarter for menneskesmugling« i en ødegård, der var forladt af ejeren. Manden og konen havde fået deres besætning over på dansk side og var selv taget bagefter.

Nu lå vi der oppe på høloftet alle tre. Vagterne skulle skifte ved midnat, og først efter kl. 12 kunne vi risikere at gå over. For vagterne. der kom, kendte underofficeren.

- Har du penge, spurgte han mig.

- Ja det havde jeg da. Hvor meget skulle han have?

- Nej han skulle skam ingen penge have - men vagterne.

Endeligt gik vi. Det var bælgmørkt da vi gik ned til Kongeåen, hvis vand utydeligt kunne skimtes. Tre vagter, tre tavse, mørke skygger, passerede – tæt forbi, og jeg rakte hver gang hånden hen imod dem og gav dem hver en 10-mark-seddel.

Endelig var vi ved stedet. Underofficeren havde en »undersøisk« stensætning, han kunne vade over på, og så bar han os over på sin ryg. Først mig, så Anna. Han satte os varsomt ned på bredden.

Vi var i Danmark.

Med et smil sagde den brave Elsasser i mørket og regnen:

Umfast euch Kinder. See wie der Mond scheint.

Og så forsvandt han –

Hos pastor Skaarup i Bækbølling

Vi var i Danmark, men hvor, anede vi ikke. Det var sådan set også lige meget. Nu skulle vi se at komme til Holsted, og vi begav os af sted. Et sted bankede vi på vinduet i et lille hus, der lå ved en korsvej, men der fik vi utvetydigt at vide, at vi ikke skulle genere gamle folk midt om natten, og så måtte vi videre, jeg stadig på strømpesokker og med støvlerne i hånden. En stund sad vi

og hvilede os i vejgrøften, og så gik turen videre, indtil vi endelig langt ud på natten, nærmest i daggryet, kom til en samling huse og gik ind i en stor, firlænget gård.

Nu måtte vi have at vide, hvor vi var.

Vi bankede på hoveddøren, og lidt efter gik den op, og en mand i slåbrok kom ud. Han så ikke ud som en almindelig gårdejer, og jeg var næsten bange for, at det var en politimand, vi var havnet hos. Men på vort spørgsmål om, hvor vi var, sagde han venligt, at vi var i Bækbølling, og han var pastor Skaarup og var sognepræst der på stedet. Det viste sig oven i købet, at han kendte Jørgine Mortensen fra Arnitlund fra den tid, da hun var på højskole på Bornholm, hvor han dengang havde virket som lærer. Vi fik den mest hjer(te)lige modtagelse. Pastor Skaarups søster, der var svagelig, og en sygeplejerske dækkede op for os med alt, hvad huset formåede. Jeg kunne nu ikke spise meget, men jeg husker, hvor jeg lagde mærke til, at hvedebrødet var så hvidt. Det var vi ikke vant til mere derhjemme.

Pastor Skaarup bad os blive, for at vi kunne komme til kræfter, men jeg havde ingen ro på mig, syntes jeg måtte videre, komme til Vamdrup og få fat i en telefon for at ringe rundt til vore bekendte og spørge om, hvor mon far befandt sig.

Videre til Fyn

Pastor Skaarup fulgte os så næsten helt til Holsted, hvorfra vi tog med toget til Vamdrup og endelig havnede vi hos Marius Bonde og hans kone Marie. (Det senere så kendte værtspar på Vedsted Landbohjem).

Der kom vi endelig i seng. Og om eftermiddagen fik jeg gennem telefonen forbindelse med far. Den første del af rejsen var endt. Vi tog til Aarup på Fyn, hvor far havde en onkel og tante, og her købte vi et par cykler og tog rundt for at se os om efter et sted at bo.

En dag, da vejret var smukt, sad vi på en grøftekant i nærheden af Ruerne (*Ørslev Sogn*), og her kom vi i snak med en skovfoged, der tilbød far arbejde i skoven under Wedelsborg gods. Han vidste også, hvor vi kunne bo foreløbig, nemlig hos »Mads og Hanne Madses«, som han sagde. – Og disse prægtige, venlige mennesker tog imod os og gav os husly, indtil vi fandt et mere blivende sted i en lille hytte inde i skoven. Senere kom onkel Anton også hertil, og han blev gode venner med husets datter Olga. De må nu engang i år (*dog først i 1971*) kunne fejre deres guldbryllup i Vedsted.

Hytten i skoven

Vort hjem den vinter blev en lille hytte, der lå mellem andre skovarbejderhytter inde i skoven. Den var ikke større, end at vi kunne tapetsere det hele for et beløb af tre kroner. Trangt var der, men vi var sammen, vi var i Danmark, og så gik det hele. Vi faldt trods alt godt til blandt skovarbejderne - for størsteparten mennesker, der havde levet hele deres liv på stedet, og som så på os sønderjyder som mærkelige mennesker fra en helt anden verden. Hvad vi jo egentlig også var.

I foråret 1918 flyttede vi ind til Ruerne i et bedre hus. Tiden gik, og der kunne fortælles meget om vor tilværelse på Fyn, men det er nu en anden historie. Krigen sluttede, og vi kunne rejse hjem igen.

Hytten stod ikke mere i skoven; men Christine og Peter Nørgaard genfandt den i Den fynske Landsby ved Odense

Mor slutter sin fortælling:

Efter genforeningen kom pastor Skaarup på besøg hos os i Arnitlund. Han holdt foredrag i Vedsted Landbohjem og boede her i 3 dage. Senere blev han gift med sygeplejersken, der havde plejet hans søster, og de blev præstefolk i Kværs, hvor vi i mange år havde forbindelse med dem.

Ja. tiden gik. Og mange, mange år efter disse hændelser var vi engang på en biltur på Fyn. Far og mor ville gerne gense deres tidligere hjem, den lille bindingsværkshytte i skoven ved Ruerne, men den var væk, totalt forsvundet.

Vi fandt den dog alligevel. For da vi senere på dagen ville ind for at se frilandsmuseet Den fynske Landsby ved Odense, udbrød far pludselig: Jamen mor, der er hytten jo!

Og det var den. Det gamle hus var flyttet, sten for sten, bjælke for bjælke, og sat op igen ved indgangen til »Landsbyen«, hvor den nu fungerede som billetkontor.

Og der står den, den dag i dag.